

תגובה

העיר, 26.2.99

לשימים את העברית במרכז

**זהר שביט עונה לאירועה
מלמד: בזולזול שלנו בתרבות
העברית אנו נותנים יד לכוכחות
שעליהם עליה היום, ובתוך כך גם
על הדמוקרטיה הישראלית,
ומאיימים על הישגיה**

התשובות לדרכי בראיון עם אבי כצמן (מוסך "הארץ", 5.2.99), ובראשן תגובתה של אריאנה מלמד ("העיר", 21.2.99), שאחרי כתיבתה אני עוקבת בהערכה שנים רבות, צי' ערו אותה, זאת בಗלן קראאה פשנטית לעתים של דברי בראיון והעובדה שהכותרות שניינ' תנו לבתבה יהוסה לי, אך יותר מכך בגלל התייחסות לישראל כל הארץ גוירה, שפה מה עברית היא שפה ורוה. דזוקא ממקירתה תרבות המתעדת והשנים את מגון הייצרה בעי' ברית, הייתה מצפה שתהיה שותפה לתחושת הדאגה להמה שכינתה בלעג "המפעל", ולא תכירות ברית סמויה עם מי שמאימים עליו.

אש mach לבളות יום עם אריאנה מלמד כדי לשכנעה שאיני دون קישוט תמים היוצא להילחט בטחנות הרוח של הרכבת-תרבותיות, ואני חותרת לכתר של ריקטטור תרבותי וגם אין לי גייסות. גם לי ידוות היטב סכנותיה (ואפיפלו מראותיה) של תחיקה ממשלי-תית בענייני תרבויות וכפייה תרבותית; אך יחד עם זאת ירוע לי גם שברומקרטיות המעל-ריביות החשובות ביוורר, הבטחות יותר בתרבותן וותיקות יותר מאיינו, מקובלות חקיקה בעניינים הנוגעים לתרבות הלאומית.

מלמד ואחרים מדרמים את העולים לישראל לעובדים ורים בגרמניה או בצרפת, חוות Celsius ודרשאים (גם על פי חוק) לשמור על תרבותם, דתם וזהותם האתנית, ותובעים שי' נתנו לקבוצות העולים לישראל זכויות כאלה. אולם, בניו גור למה שכתבה מלמד, ממי' שמקаш אדרחות באיסלנדי, בנורווגיה, בצרפת וברומקרטיות מערביות נספנות נתבע לה' חילף את שמו, לארק מתוך כבוד לתרבות המידינה, אלא גם מפני שהשם הוא משמש כסוי' מן המזהה את האורת בור וככל שביר.

והרי בשעתו ביקשו לעברת את שמותיהם של אלה שוה מקרוב באו בדיק בשל כך – לא רק כדי ליצור תרבויות אחת, אלא גם ואולי בעיקר כדי למונע את אפליה העולה החדרש מול בן הארץ. שמירה על השם המקורי הייתה עלולה להניזח את הורות וליצור מלכתחילה חץ מובהק בין בין המהגרים. והנה, המושג "כור היתוך", שנוי עד במקורו ליצור שוועיניות חברתיות ולמנוע את עצם האפשרות של אפליה בין החדרש לוויתיק, הפך למושג דמוני המציג כאהורה טשטוש מוחלט של "זהות", תוך התעלמות מכך שהתוכנו ליצור רוכזו והות הגמוני משפחת המבוסס על ערכאים אוניברסליים. מלמד מילגת גם על השימוש במושג "אתניות סימבולית"; אבל מושג זה אינו מתכוש לעוזץ מטהה של חוות ההגירה, ובכלל זה הגגעויות וההיכרות ל"עולם הישן", אלא מנשה להסביר את תפקודו ואת תועלתו בمسגרות החדרשה – תועלות בעלת אופי סימבולי, ומי – בעלת ערך.

מלמד קובעת ברוב דעתנות כי חוותה שאני עשה בין לימודי אנגלית לעברית היא "בלשית". תגובתה מעידה על חוסר העירנות לרמת לימורי העברית בארץ. האם משומש שערנית היא שפת אם צריך ללמד אותה פהות מאנגלית? האם שפת אם איננה צריכה לימוד כדי לדעת את דרכוקה, רבדיה ומשמעותה? מדוע תלמיד תיכון בצרפת, בגרמניה, באנגליה, באיטליה ובספרד משקיע בלמידה שפת האם שלו יותר שעות לימוד מאשר בלימוד כל שפה אחרת, ואילו התלמיד הישראלי לומד אותה שעות בלבד בקורס? בקורס להברת השפה ולשליטה בה אין דבר וחיצי דבר עם טהרות לשונית. הבעיה אינה בחדרי רה ובהתמורה של מילים "זרות" בעברית, וכמובן אין כוונה לאסור שימוש בשפות אחרות מלבד העברית. מדבר בקורס פשוטה לשמר על hegemonia של העברית, על הכרת והעל דיעתה.

בראיון התרבותי על אובדן יחס הכבור אל העברית ותרבותה, העולול להפוך אותנו לחברה סקטוריאלית שאין לאורה מרכזו ערכים מסווג. זאת מותך הכוונה שאין חברה יכולה להתקיים בלי שתהיה לה תרבויות מסווגת ומוצרכת ערכים מסווגת היוצרות את והותה, ומתוך חשש אמיתי לעתידה של החברה הישראלית המאבדת את אלה. והרי בול' וול שלנו בתרבויות העברית, הבא לידי ביטוי גם בשטי הרוחבanganilit, גם בעילוגות הלשונית שלנו, גם בהעדפת הור והאתר כתובים יותר ונכונים יותר – אנו נתונים יד לכחות שעולים עליו היום, ובתוך כך גם על הדמוקרטיה הישראלית, ומאיימים על היישגה.

המערכת התרבותית לעולם איננה מערכת אחידת; יכולות להתקיים בה תרבויות משנה ויכול לפעול בה שוק תרבויות מגוון – אבל בהיעדר מרכזו מסווגת תתפצל המערכת ותאבד את זכות קיומה. הרי בכל חברה יש מי שקובע את הנורמות התרבותיות, את תקני התרבות ואות הטעם התרבותי. גם מלמד עצמה היא חלק מאותה קבוצה של קובעי הטעם, וכך אשר היא מפרסמת את רשיונות הביקורת שללה היא לוקחת חלק בקביעת הנורמות התתי-רבויות ובקביעת אופיו של המרכז התרבותי. لكن לא דורך לי כלול וכל היחסות בוגנו לשאלות על קביעת אופיה של התרבות. האם אין בכלל לשון צורך בתיקן לשוני מהיבב הקבע על פי כללים מחייבים? האם חוק חינוך חובה כליל או איןנו כפיה תרבותית? רק מערכת תרבותית שיש לה מרכזו מסווגת שהכל מכירders בהגמונייה שלו יכולה לא-פרש את קיומו של תרבותות משנה דבוט. מלמד צורקת – פלולאים תרבותי הוא דבר רצוי, יפה וחביבי, אבל בתנאי שהוא מאורגן סביב גרעין כלשהו; בלבדיו יփוך הפלורו-יום התרבותי לכאוס, ומערכת הערכאים – לרטטיביזם ניהיליסטי.

דווקא משום שהתרבות העברית עומדת במתפקיד מכיוונים ומנוגדים – אולטי-רה אורטורודוקסיה ריאקציונית, רת עממית, אמריקניזציה ותתברלות של עולמים – חשוב שהוחריה יהיו מודעים למצוב ויפעלו לתקןנו.